

ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ κ. Nordau καὶ τῶν ἐν τοῖς χρονικοῖς τούτοις μελετωμένων συμπτωμάτων ὁμοιότητα.

«Παρασιδίαι καὶ διαβολικοί» εἰσὶν ὁ Θεόφιλος Gautier, ὁ κ. Κάτουλους Mendès. Th de Banville, ὁ Edgard Poë ὁ Baudilaire καὶ ὁ κ. Παῦλος Bourget. ὁ μετὰ τινος συμπεριείας περὶ τινῶν τῶν συγγραφέων τούτων ὁμιλῶν.

«Πεπτωκότες ἢ αἰσθητικοί εἰσὶν οἱ κκ. Jean Richer, Villier de l' Isle-Adam, Barbey d'Anrevelly, οἱ κ. κ. Huysmans, Barrès, Oscar Wille. Καθ' ὅσον προχωρεῖ εἰς τὸ ἔργον ὁ κ. Nordau ἐπὶ μᾶλλον ἐπιμένει, ὅπως ἀποδείξῃ ὅτι ὑπάρχουσι δημόσιοι κακοῦργοι ἐπικινδυνωδέστεροι τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος δολοφόνων καὶ κλεπτῶν.

Κυρίως τὸ ἐπὶ τοῦ «*Ibsenismos*» κεφάλαιον, μετὰ τινος φράσεως ἐπαίνου ἐπὶ τῶν δευτερευόντων τῶν τοῦ Ibsen δραμάτων προσώπων, μικρὰ ἐστὶ ἐκθεσις ἐπὶ τῆς ἡμετέρας τοῦ Ibsen καὶ τοῦ ἐπαπειλοῦντος τὴν κοινωνίαν κινδύνου. Βλέπομεν ὅτι ὁ κ. Nordau καταπιέθεται καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς θέσεως, ἣν ὑποστηρίζει· οὕτω δὲ προβαίνει καὶ ἐκφράζεται λίαν παραδόξως οὕτως: Ἐπειδὴ, εἰς πάντα τὰ δράματα τοῦ Ibsen, τὸ κυριώτερον πρόσωπον προστατεύει μικροῦ λόγου ἀξίας ιδέας, ὁ κ. Nordau ἀποκαλεῖ αὐτὸν ὅλως διόλου ἀπλῶς «Βλάκα». Τὸ τοιοῦτον δὲν παρέχεται χωρὶς νὰ παραγάγῃ κωμικά τινα γεγονότα.

Ὁ Φρειδερίκος Nietzsche, φυσικῶς, καταναλίσκει πολλά. Ὅγδοῦνκοντα τῷ χρειάζονται σελίδες, ὅπως καταρτίσῃ τὸν λέοντα τοῦτον τῆς ἡμέρας. Ἐξ ἄλλου ἐνταῦθα, ὡς ἐν τῷ περὶ Ibsen καὶ ἐν τοῖς προηγουμένοις βιβλίοις, ὁ κ. Nordau ἔχει ἀφθονίαν κρίσεων. Ζωνρὰν εὐρίσκει ἀποδείξιν πρὸς ἐπιβεβαιώσιν τῆς γενικῆς αὐτοῦ ἐν τῷ ἀτυχεῖ τέλει τοῦ Nietzsche θέσεως.

Τὸ τέταρτον μέρος: «Ὁ Πραγματικισμός», πραγματεύεται ἐν συνόψει περὶ τοῦ Zola καὶ τῶν συστημάτων αὐτοῦ. Ὁ κ. Nordau δὲν ἐκτείνεται ἐπ' αὐτῶν, διότι κρίνει, ὅτι ὁ naturalisme ἐστὶ νεκρὸς· οὐδαμῶς θὰ ἐκπλαγῇ τις ὅτι τὸ βιβλίον τοῦτο πολυαριθμούς καὶ λίαν ἀκριβεῖς περικλείει παρατηρήσεις, διότι συντιθέμενος αὐτὸ μεγάλως ἐνεπνεύσθη ἐκ τῶν λαμπρῶν μελετῶν τοῦ κ. Brunetiere. Ἀλλ' ἐκεῖνο ὅπερ ὡς ἴδιον ἀνίκει τῷ κ. Nordau, εἶναι ἐπὶ παραδείγματι βαρεῖς ὑπενιγμοὶ τῆς παθολογικῆς καταστάσεως τοῦ δεινός ἢ δεινός, οὗς ἐνταῦθα ἀπέχω νὰ ὀνομάσω, καὶ λόγοι, ἐν οἷς ὁμιλεῖ περὶ τῆς «*vita sexualis*», ὑποκρινόμενος τὸν ἄγιον, ὅστις οὐδὲν θέλει νὰ εἴπῃ.

Δεύτερον κεφάλαιον ἐπὶ τῶν Γερμανικῶν παραποιήσεων τοῦ naturalisme περαινέει τὸ τέταρτον αὐτοῦ βιβλίον, ἐν ᾧ δὲν πρόκειται περὶ προσώπων ἀλλὰ περὶ ἁπλῶν μινυίδων. Ἐγραψεν αὐτὸ, οὐχὶ ὅπως παροδικῶς χαιρετίσῃ τὸν λεπτοφυᾶ μυθιστοριογράφον κ. Th. Fontane καὶ ἐξαγάγῃ τὴν ἀξίαν τῶν Ἰψαντων τοῦ κ. Hauptmann, ἀλλὰ διότι οὐδαμῶς ἐπιθυμεί ν' ἀπολέσῃ τόσον καλὴν περίστασιν καὶ καταστῇ δυσάρεστος εἰς πᾶσαν νέαν μεταξὺ τῶν συμπατριωτῶν του γενεάν. Τὸ πάμπαν καὶ τελευταῖον μέρος τοῦ ἔργου ἔχει ὡς τίτλον «ὁ Εἰκοστός αἰὼν» καὶ περιλαμβάνει 2 κεφάλαια «πρόγνων καὶ θεραπείαν», 2 βραχύτατα κεφάλαια, ἐντελὲς κενά. Ἀμφιβολοὶ τινες ἐπὶ τοῦ μέλλοντος προφητεῖαι καὶ τὰ προορηθέντα πρὸς βελτίωσιν τῆς ἐνεστώσης καταστάσεως φάρμακα ἐν αὐτοῖς ἐκτίθενται.

Φοβοῦμαι μὴ ἀρκούτως δὲν ὑπέδειξα πόσον τὸ ἔργον τοῦ κ. Nordau εἶναι ἀξιεπαινον καὶ δι' ἀξιεπαινον γραφὲν σκοπόν. Ἐσκέφθην πρὸς στιγμήν νὰ συμβουλευσω τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ «*Entartung*» τοῖς συναδέλφοις τῆς παρισινῆς δημοσιογραφίας. Θὰ εὐρίσκον ἐκεῖ σταθερὰ ἐναντίον ἀριθμοῦ καλλιτεχνικῶν συμπερασμάτων, θὰ ἀνεκάλυπτον συγχρόνως ὅτι «ἡ κουφολογία καὶ τὸ παρισινὸν πνεῦμα» εἰσὶν ἐπίσης διὰ τὸν κ. Nordau προφανῆ τῆς βλακίας στίγματα· ἀναμφιδόλως δὲ θὰ ἐψυχραίνοντο πρὸς αὐτόν, καὶ θὰ ἐδίσταζον ἴσως νὰ ὑπαχθῶσι εἰς τὰς ἀποδείξεις του. Ἐὰν αἱ γραμμαὶ αὗται περιέλθωσιν ὑπὸ τὰ ὄμματα τοῦ κ. Nordau δὲν εἶμαι ἀπληλαγμένος ποιοῦ τινος φόβου περὶ τῆς κρίσεως καὶ διαγνώστικῆς, ἣν ἐπ' ἐμοῦ θὰ φέροι. Ἀλλ' ὡς ἐνθυμοῦμαι, ὑπέδειξέ μου ὅτι δὲν εἶναι ἴδιον τῶν ἐκφασλισμένων τὸ παραδέχεσθαι ὡς ἀληθῆ πάντ' ὅσα ἀναγινώσκουσι, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἀπεδέχον πάσας τὰς ιδέας τοῦ κ. Nordau, τοῦλάχιστον εἰς αὐτὸ προφυλάττομαι κατὰ τῆς κρίσεως, δι' ἧς δὲν θὰ βραδύνῃ νὰ μὲ στιγματίσῃ.

JEAN THOREL.

(Μετάφρασις Ι. Φ. ΜΠΟΡΝΟΖΗ).

Ο ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΕΓΚΑΙΦΑΛΟΣ.

Οὐδεμία χημικὴ εἶτε φυσικὴ διὰ μικροσκοπίου ἐξέτασις τοῦ ἐγκεφάλου ἀπέδειξε μέχρι τοῦδε οὐσιώδη πρὸς ἀλλήλων μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν εἰδῶν, ὥστε ν' ἀνακλυρθῇ διὰ κρίσεις ἐν τῇ περὶ τὴν ἐνέργειαν ἱκανότητι· μολονότι λανθάνεται ὁ τῆς Βιέννης καθηγητῆς G. B. Brühl, ἐν τῷ γνωστῷ αὐτοῦ συγγράμματι «περὶ τοῦ ἐγκεφάλου τῆς διανοίας καὶ τῶν δικαίων τῆς γυναικός», νομίζων ὅτι ἐκ ταύτης ἀκριβῶς τῆς ἀληθείας δύναται νὰ συμπεράνῃ τὴν ἐντελὴ νοητικὴν ἰσότητά τῶν δύο φύλων, καθόσον τὰ μέσα τῆς ἐρεύνης, ἄτινα πρὸς τὸ πρὸν διατίθενται εἰς τόσον ἀτελῆ ὥστε δὲν δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν τοσοῦτον ἐσπευσμένον συμπέρασμα, οὐχ' ἥττον ὅμως οὐδὲ ἡ ἐλάχιστη ὑπάρχει βέσις, ὥστε ν' ἀποδεχθῶμεν ὅτι ὁ γυναικεῖος ἐγκέφαλος ὑπερτερεῖ τὸν τοῦ ἀνδρός ὡς πρὸς τὸ λεπτὸν τῆς κατασκευῆς. Οὐδὲ τὴν ἐλάχιστην αἰτίαν ἔχουσιν οἱ τῶν γυναικῶν συνήγοροι νὰ καυχῶνται περὶ τοιαύτης τινός πιθανότητος ἐνεκα τοῦ ὅτι ἐτέρη καὶ σπουδαιότερη ἐπίρροθος αὐτοῖς πρίστανται περίπτωσις, καθ' ἣν ἡ ὑποτεθεῖσα ὑπεροχὴ τοῦ ὄγκου τοῦ ἀνδρικοῦ ἐγκεφάλου φαίνεται ἀκριβῶς ἀσυμβίβαστος καὶ ἀσήμεντος. Διότι δέον νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν οὐ μόνον τὸν θετικὸν ὄγκον τοῦ ἐγκεφάλου, ἀλλὰ καὶ τὸν σχετικόν, τοῦτέστι τὸν ὄγκον αὐτοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὸ σῶμα. Ἄλλως τε, ὁ ἄνθρωπος, π. χ. ὑστερεῖ τοῦ ἐλέφαντος καὶ τῆς φαλίνης, καθόσον ὁ ἐγκέφαλος τῶν ζῶων τούτων κατὰ πολὺ ὑπερβαίνει τὸν τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὸν θετικὸν αὐτοῦ ὄγκον, ἐνῷ ὑπὸ

τὴν ἐποψίν τοῦ σχετικοῦ ὄγκου τοῦ ἐγκεφάλου ταῦτα τοσοῦτον ὑπολείπονται αὐτοῦ, ὥστε ἐνῶ ὁ μὲν ἐγκέφαλος τοῦ ἐλεφάντος ἀνέρχεται εἰς τὸ πέντακοσιοστόν, ὁ δὲ τῆς φαλαίνης εἰς τὸ τρισχιλιοστόν μέρος τοῦ σωματικοῦ βάρους τῶν ζώων τούτων, ὁ ἀνθρώπινος ἐγκέφαλος τοῦναντίον ποικίλει ἀπὸ τοῦ 3ου μέχρι τοῦ 37ου τοῦ ὅλου αὐτοῦ βάρους. Ἡ ἀνατομικὴ δὲ τούτου ἐξήγησις ἐστὶν ἀπλουστήτη καὶ ἐγκρίεται ἐν τῇ ἀληθείᾳ ὅτι ὁ ἐγκέφαλος δὲν εἶναι μόνον τὸ ὄργανον τῶν διανοητικῶν ἢ νοερῶν ἐνεργειῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ κέντρον τοῦ ὅλου νευρικοῦ συστήματος καὶ ὅτι ἐπομένως, ὅσον ἀφορᾷ τὸν ὄγκον αὐτοῦ, δεόν νὰ παρουσιάζῃ σταθεράν ἀναλογίαν πρὸς τὸ μέγεθος τῶν ἐξ ὅλων τῶν μελῶν τοῦ σώματος ἐν αὐτῷ συγκεντρωμένων νευρικῶν ἰνῶν. Ὅθεν, ἐφαρμόζοντες τοὺς κανόνας τούτους ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου ζητήματος, θέλομεν εὐρεῖν ὅτι τὰ συμπεράσματα ἡμῶν ἱκανῶς ὑπέστησαν μεταλλαγάν. Ἐν γένει καὶ μετὰ πολλῶν βεβαίως ἐξαιρέσεων ὁλόκληρος ἡ γυναικεῖα δικισκευὴ εἶναι μικροτέρα καὶ καλλιτεχνικωτέρα τῆς τοῦ ἀνδρός, ἰδιαζόντως δὲ τὸ λεπτόν αὐτῆς νευρικὸν σύστημα εὐρεῖται ἐν ἀρμονίᾳ πρὸς τὴν κατωτέρα μυωνικὴν αὐτῆς ἀνάπτυξιν, ὥς τοῦτο ἤθελε φανῆ ἐν ἡτο δυνάτον νὰ παρασταθῇ κατὰ μέσον ὅρον τὸ μέγεθος τούτων ἐν ἀμφοτέροις τοῖς φύλοις. Ἐντεῦθεν ἐπεται ὅτι ὁ γυναικεῖος ἐγκέφαλος, ὡς νευρικὸν κέντρον θεωρούμενος, θὰ ὑπολείπεται ἅμα κατ' ὄγκον τοῦ ἀνδρικοῦ. Πράγματι ὁμως λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ σχετικοῦ καὶ οὐχὶ τοῦ θετικοῦ βήρους τοῦ γυναικεῖου ἐγκεφάλου, εὐρίσκομεν (κατὰ τὴν γνώμην πολλῶν ἐξερευνητῶν) ὅτι οὐ μόνον δὲν ὑπολείπεται, ἀλλὰ καὶ κατὰ τι ὑπερτερεῖ τὸν ἀνδρικόν. Ἀλλὰς λέξεσιν, ἡ γυνὴ λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ μικροτέρου σωματικοῦ αὐτῆς ὄγκου, κατέχει οὐ μόνον οὐχὶ ὀλιγώτερον ἀλλὰ πιθανῶς ἔτι καὶ πλείονα τοῦ ἀνδρός ἐγκέφαλον.

Προκειμένου λοιπὸν κατὰ ταῦτα νὰ κρίνωμεν μόνον ἐκ τῶν ἤδη προλεχθεῖσων ἀληθειῶν, δεόν ἐνα ἡ γυνὴ εἶναι ἴση ἢ μὴ εἴπωμεν ἀνωτέρα τοῦ ἀνδρός ὡς πρὸς τὰς νοητικὰς δυνάμεις. Πλὴν, τῆς ἀληθείας ἐν παντὶ οὐσῆς τοῦ πρωτίστου ἀντικειμένου, λέγομεν ὅτι, παρ' ὅλα τὰ εὐμενῆ ἡμῶν αἰσθήματα πρὸς τὸ ὀριώτερον τῶν φύλων, οὐχ ἥττον δὲν δυνάμεθα ν' ἀποκρύψωμεν τὴν ἀλήθειαν ὅτι ἡ ὑπεροχὴ αὕτη ἀκυροῦται πάλιν ὑπ' ἐτέρου μεγάλου μειονεκτήματος τοῦ γυναικεῖου ἐγκεφάλου, ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν τοῦ ἀνδρός, μειονεκτήματος προερχομένου ἐκ τῶν πρὸς τὸν ἀνδρὸς ἀναλογιῶν τοῦ σχήματος. Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ γυναικεῖου ἐγκεφάλου συγκρινομένη πρὸς τὸν ἀνδρικόν, ὑπολείπεται ὅσον ἀφορᾷ τὸ πρόσθιον διαιρέσιμα, ὑπερτερεῖ δὲ κατὰ τὴν κορυφὴν ἢ κατὰ τὸ μέρισμα τῆς στεφάνης· οὕτως ὥστε γυναικεῖον κρανίον, ἄνωθεν παρατηρούμενον, παρουσιάζει σχῆμα, προσεγγίζον πρὸς τὸ σχῆμα δύο κώνων, ἀμβλείας ἐχόντων τὰς ἀκρας καὶ συνεχομένων ἐν ταῖς βάσεσιν αὐτῶν, ἐνῶ ἄρ' ἐτέρου τοῦ ἀνδρικοῦ κρανίον ἐκ τῆς αὐτῆς ἀπόψεως θεωρούμενον, περίστησιν ὅψιν ὡσεὶ δὴ, ἐξογκουμένην εἰς τὸ

μέσον καὶ πρὸς τὰ ὅπλα ἐν ἡπύρῳ τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς καθημερινῆς παρατηρήσεως ἀποδείκνυται ὅτι κατὰ κανόνα τὸ μέτωπον καὶ οἱ κροτάφοι ταπεινότεροί εἰσι παρὰ γυναιξὶν ἢ παρ' ἀνδράσι· τοσοῦτον δ' ἀληθές τοῦτο τυγχάνει, ὅσον τὸ χαμηλὸν μέτωπον θεωρεῖται ὡς ἀναγκασίον τῇ γυναικεῖᾳ καλλονῇ, ἐνῶ ἄρ' ἐτέρου εὐρὺ καὶ ἀψιδωτὸν μέτωπον θεωρεῖται ὡς κόσμος τῷ ἀνδρί. Καὶ οἱ ἀρχαῖοι δὲ Ἕλληνες ὡς διὰ κανόνος ἐδίδον τοῖς ἀνδράσι τῶν γυναικῶν σχετικῶς μέτωπα βραχέα, ἐνῶ τοῦναντίον ἐν τοῖς τῶν ἀνδρῶν ἀποτυπώμασιν, ὡς π. χ. ἐν τῷ Διὶ τοῦ Φειδίου, ἐπεδείκνυντο τὸ ἰσχυρὸν μέτωπον διανοητικῆς ὑπεροχῆς. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ παρχόδοξος συνήθεια τῶν γυναικῶν τοῦ φέρειν «βροστρύχους» ἐπὶ τοῦ μετώπου, ἀποτελεῖ ἀναμφισβόως προσπάθειαν τοῦ παραστήσαι τὸ μέτωπον ὅσον οἶόν τε βραχύτερον. Ἡ ἐν τῷ καθημερινῷ βίῳ αὕτη συνήθεια, ἥτις ὡς ὅλοι οἱ κανόνες περιστέλλεται βεβαίως διὰ πολυπληθῶν ἐξαιρέσεων, ἐπικυροῦται πληρέστατα ὑπὸ τῶν τοῦ καθηγητοῦ Huschke παρατηρήσεων ἐπὶ τῶν καταμετρήσεων τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τοῦ κρανίου, καθ' ἃς τὸ μετωπικὸν ὅστον τῆς γυναικὸς ὑπολείπεται κατ' ἑκτασὶν τοῦ ἀνδρικοῦ κατὰ 2,000 χιλιοστόμετρα, ἐνῶ ἄρ' ἐτέρου τὰ ὅστω τῆς στεφάνης τῆς γυναικὸς πρὸς τὸν ἀνδρὸς ἀνίσταται πλεονέκτημα ἐν σχέσει πρὸς τὰ τοῦ ἀνδρός. Ἐν ταῖς ὑπ' αὐτοῦ καταμετρήσεσι τῶν ἐγκεφάλων τῶν Γερμανῶν, οἵτινες ἐξ ὅλων τῶν ἐθνῶν εὐρυτάτην κέκτηνται στεφάνην τοῦ κρανίου, ὁ Huschke, εὗρεν ὅτι, παρ' ἀνδράσι τὸ τμήμα τοῦτο εἶχε κατὰ μέσον ὅρον ἐπιφάνειαν 262 κυβικῶν ἑκατοστομέτρων, παρὰ δὲ γυναιξὶ μόνον 208. Πρὸς τοῦτοις ἐξηκρίβωσεν ὅτι ὁ «μεσαῖος ἐγκέφαλος» ὁ περιέχων τὴν κεντρικὴν φαιάν» ὕλην, ἥτις οὐδεμίαν ἔχει πρὸς τὸ νοητικὸν σχέσιν καὶ ἥτις παρὰ τοῖς ζώοις δείκνυσιν ἱκανῶς ἀναλόγως ἀνάπτυξιν ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ λοιπὸν τοῦ ἐγκεφάλου καὶ παρὰ τοῖς γυναιξὶν ἐπίσης παρουσιάζει ἀξιοπαρατήρητον ὑπεροχὴν. Ἀλλὰς λέξεσιν ἡ γυνὴ κέκτηται εὐρυτέραν στεφάνην καὶ μεσαῖον ἐγκέφαλον, ὁ δὲ ἀνὴρ εὐρύτερον μέτωπον καὶ πλείοτερον νοητικὸν ἐγκέφαλον.

(Ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ).

ΟΔΓΑ ΛΑΖΑΡΙΔΟΥ.

